

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN DÜNYA EKONOMİSİ İLE BÜTÜNLEŞME BİÇİMİ

Gökçer ÖZGÜR*

1980'lerin başında tüm dünyada yeni bir iktisat anlayışı ve iktisat politikaları hakim olmaya başladı. Sıklıkla yazıldığı gibi bu dönemde liberal (serbest) politikalar uygulanmaya ve dış ticaret ile finans hareketlerinin önündeki engeller kaldırılmaya başlandı. Ülkemiz de 24 Ocak 1980'de dış ticaretin liberalizasyonu ile bu sürece dahil oldu; 1989'da finans hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılmasıyla bu yolda ilerledi. Her ne kadar 12 Eylül 1980 darbesi liberalizasyon yönünde alınan kararların uygulanabilmesini mümkün kılmışsa da bu durum sadece Türkiye'ye özgü bir değişiklik değildi. 1980'ler boyunca hemen hemen bütün gelişmekte olan ülkelerde benzer kararlar alınarak uygulamaya konuldu.

1980'lerin başında gelişmekte olan ekonomilerde yaşanan borç krizleri söz konusu ülkelerin Uluslararası Para Fonu (UPF) ve Dünya Bankası (DB) ektesinde yeni bir ekonomik yapılanmaya itti.¹ Bu yeniden yapılanma sürecinde öncelikli olarak dış ticaret, daha sonra da sermaye akımları serbest piyasa anlayışına göre oluşturuldu. Bu değişime ek olarak da vergi sistemleri, kamu harcamaları, emek piyasalarındaki düzenlemeler de köklü değişikliklere tabi tutuldu. Özelleştirme girişimleri de ağırlıklı olarak bu dönemde başlatıldı.

Bu topyekün değişimin veya dönüşümün ana eksenini devletin –gerek yaptığı kanunlar, düzenlemeler ile gerekse de ekonomi içinde oynadığı aktif rol ile verimsiz olduğu iddiası oluşturdu. Devletin ekonomi içindeki rolünün azaltılması ile piyasa verimliliğinin öne çıkacağı ve daha hızlı bir ekonomik büyüme yaratılacağı iddia edildi. Gelişmekte olan ülkeler birbiri ardı sıra ithal ikameci kalkınma modelinden ayrılıp ihracata dayalı büyüme modellerine geçtiler. Bu amaçla öncelik-

* H.Ü. İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

1 Borç krizleri için bakınız: Amin, S. (1999) "Küreselleşme Çağında Kapitalizm," Sarmal Yay.

li olarak da dış ticaretin serbestleştirilmesi, yani kısıtlamaların kaldırılması gerekiyordu. Bu geçiş sırasında sadece devletin ekonomi içindeki rolü sınırlandırılmakla kalmadı, ayrıca, üretimde verimsizliğin sebeplerinden sayılan iş kanunları da değişime tabi tutuldu. Bu geçiş evresinde bir takım sıkıntıların yaşanacağı -yani acı reçetelerin ortaya çıkacağı- açıktı; ancak bu sıkıntıların uzun vadede ortadan kalkacağı veya daha iyi bir gelecek için fedakârlık yapmak gerektiği iddia ediliyordu.² İç talebin büyümesine dayanan kalkınma anlayışı yerini arz yönlü iktisat politikalarına bıraktı. İhracatta rekabeti artırabilmek için de üretim maliyetleri özellikle de işçi maliyetleri kısılmaya çalışıldı. Bu politika seçiminin doğrudan sonucu ise söz konusu ekonomilerde gelir dağılımının bozulması olarak ortaya çıktı.

Bu yeni politikaların bir diğer asli özelliği de yeni yatırımlar için ihtiyaç duyulan kaynağın dışarıdan sağlanmasıydı. Finansal liberalizasyon ve bu yeni serbest ortamın, ihtiyaç duyulan yabancı sermayeyi -yatırımlar, ortaklıklar ve borç cinsinden- söz konusu ekonomilere sağlayacağı düşünülmüştü. Beklenildiği gibi finansal liberalizasyon sonucunda gelişmekte olan ülkelere büyük miktarlarda sermaye girişi olmuştur. Ancak bu sermaye girişleri beklenen büyümeyi sağlamak konusunda aynı biçimde başarılı olamamıştır.

Türkiye Ekonomisi'nde Finansal Serbestlik ve Sonuçları

1980 yılından itibaren Türkiye'de de başlayan bu yeni yapılanmanın ana amacı ihracat üzerinden ekonomik büyümeyi sağlamak ve yeni iş imkânları yaratmaktı. Bu amaçla malların ve sermayenin serbest dolaşımını kısıtlayan bütün kuralların ve denetimlerin kaldırılması ülke ekonomisinin dış sermayeye cazip hale getirilmesine çalışılmaktaydı.

Bu amaçla temel olarak üç tür düzenlemeler yapıldı. İlk olarak, yerli finansal sektörün liberalizasyonuna çalışıldı ve bu süreç içinde faiz oranları üzerindeki kısıtlama ve düzenlemelerin kaldırıldı, zorunlu rezerv karşılıkları azaltıldı, yeni bankaların ve diğer finans kuruluşlarının kurulması kolaylaştırıldı. İkinci temel deği-

2 Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan bu politikaların ayrıntılı bir incelenmesi için bakınız: Cornia, G. A. (ed.) (2004) *Inequality Growth and Poverty in an Era of Liberalization and Globalization*, Oxford University Press.

Bu katı politika uygulamaları Dünya Bankası'nda görev almış ekonomistler tarafından da eleştirilmeye başlanmıştır. Bu konuda bakınız: Stiglitz, J. (2004) "Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı" Plan B Yay.; ayrıca Easterly, W. (2002) "The Elusive Quest for Growth," The MIT Press.

şiklik ise emek piyasasının 'serbestleşmesi'ydi. 1983 İş Kanunu'na göre grev dahil birçok emekçi hakları gasp edilerek emeğin piyasa karşısındaki gücü kırılmaya çalışıldı. 1980'lerin sonundan itibaren artan emekçi hareketliliği bu süreci yavaşlatmayı başarsa da emek cephesinde kimi kayıpların olduğu da muhakkaktı. Son olarak da uzun vadeye yayılmış bir biçimde vergi sisteminde ciddi değişikliklere gidildi ve kademeli olarak doğrudan vergilerin yerini dolaylı vergiler almaya başladı.³

Ancak 1980'den beri sürdürülen söz konusu politikaların ne kadar başarılı olabildiğine de yakından bakmak gerekmektedir. Dış ticaretin serbestleştirilmesinden yirmi yedi yıl geçmesine rağmen Türkiye ekonomisi beklenen başarıyı gösterememiş tam tersine dış açlıkla yaşamaya bağımlı hale gelmiştir.

İhracata dayalı büyüme politikalarının ülke ekonomisi üzerindeki etkilerini incelemek için Ödemeler Dengesi Hesabı'na bakabiliriz. Türkiye'nin ödemeler dengesi aşağıda Tablo 1.A'da verilmiştir. Bu tabloya göre ekonomiye mal ve hizmet ticareti ile gelirlerin giriş çıkışını gösteren Cari İşlemler kalemi 1984 yılından itibaren sadece 1988, 1991, 1994, 1998 ve 2001 yıllarında, yani bunalım ve kriz dönemlerinde -ekonomik küçülmeye bağılı olarak- fazla vermiştir. Gerek 1980'li yıllarda gerekse de 1990'lı yıllarda dışarıdan alınan mal ve hizmetler dışarıya satılanın altında kalmıştır. 2000 yılından itibaren ise bu süreç hızlanmıştır. Bir başka deyişle yapılan bütün düzenlemelere ve değişikliklere rağmen ihracata dayalı büyüme başarılı olamamıştır.

Dışa açılma ile birlikte dış ticaret artışında önemli bir artış olmuş, ancak ihracat artışı ithalat artışının daima gerisinde kalmıştır. Sıklıkla yazıldığı gibi Türkiye ekonomisinin ihracat potansiyeli de ithalata dayanmaktadır. Yani üretim yapıp dışa mal satabilmek için dışarıdan mal almak gerekirken bu nedenle de ihracat rakamları ithalatın gerisinde kalmaktadır.

3 Bu konularda daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Yeldan A. E. (2004) "The Impact of Financial Liberalization and the Rise of Financial Rents on Income Inequality: The Case of Turkey," Cornia, G. A. (ed.) (2004) *Inequality Growth and Poverty in an Era of Liberalization and Globalization*, Oxford University Press içinde.

Ayrıca bakınız: Bağımsız Sosyal Bilimciler 2006 Yılı Raporu, (2006) "IMF Gözetiminde On Uzun Yıl: Farklı Hükümetler, Tek Siyaset," www.bagimsizsosyalbilimciler.org

Tablo 1.A: Ödemeler Dengesi
(milyon ABD Doları)

milyon dolar	CARİ	SERMAYE HESABI	FİNANS HESABI	NET HATA	REZERV VARLIKLAR
	İŞLEMLER HESABI			VE NOKSAN	
1984	-1439	-16	1075	462	-98
1985	-1013	-20	1741	-837	109
1986	-1465	-15	2124	-118	-541
1987	-806	-22	1891	-505	-580
1988	1596	-19	-958	515	-1153
1989	938	-36	780	1007	-2725
1990	-2625	-25	4037	-583	-829
1991	250	-25	-2397	924	1223
1992	-974	0	3648	-1190	-1484
1993	-6433	0	8903	-2156	-314
1994	2631	0	-4257	1911	-285
1995	-2339	0	4565	2459	-4685
1996	-2437	0	5483	1499	-4545
1997	-2638	0	6969	-987	-3344
1998	1986	0	-840	-699	-447
1999	-1339	0	4829	1604	-5094
2000	-9822	0	9584	-2759	2997
2001	3390	0	-14557	-1757	12924
2002	-1521	0	1194	115	212
2003	-8036	0	7192	4941	-4097
2004	-15601	0	17752	2191	-4342
2005	-22603	0	43687	2116	-23200
2006	-31764	0	45569	-3180	-10625

Kaynak: TCMB Genel Veri Dağıtım Sistemi, www.tcmb.gov.tr

Tablo 1.B: Ödemeler Dengesi
(GSYİH'ye oranı, %)

GSYİH'ye oranı (%)	CARI		NET HATA		
	İŞLEMLER HESABI	SERMAYE HESABI	FİNANS HESABI	VE NOKSAN	REZERV VARLIKLAR
1984	-2.4	0.0	1.8	0.8	-0.2
1985	-1.5	0.0	2.6	-1.2	
Ş0.2					
1986	-1.9	0.0	2.8	-0.2	-0.7
1987	-0.9	0.0	2.2	-0.6	-0.7
1988	1.8	0.0	-1.1	0.6	-1.3
1989	0.9	0.0	0.7	0.9	-2.5
1990	-1.7	0.0	2.7	-0.4	-0.6
1991	0.2	0.0	-1.6	0.6	0.8
1992	-0.6	0.0	2.3	-0.7	-0.9
1993	-3.6	0.0	5.0	-1.2	-0.2
1994	2.0	0.0	-3.3	1.5	-0.2
1995	-1.4	0.0	2.7	1.5	-2.8
1996	-1.3	0.0	3.0	0.8	-2.5
1997	-1.4	0.0	3.7	-0.5	-1.8
1998	1.0	0.0	-0.4	-0.4	-0.2
1999	-0.7	0.0	2.6	0.9	-2.8
2000	-4.9	0.0	4.8	-1.4	1.5
2001	2.3	0.0	-10.0	-1.2	8.9
2002	-0.8	0.0	0.6	0.1	0.1
2003	-3.3	0.0	3.0	2.1	-1.7
2004	-5.2	0.0	5.9	0.7	-1.4
2005	-6.2	0.0	12.1	0.6	-6.4

Kaynak: TCMB Genel Veri Dağıtım Sistemi, www.tcmb.gov.tr

Ancak yine de bu durumun sürdürülebilir olduğu sıklıkla iddia edilmektedir. Bu anlayışa göre cari açıklar verilmesi finanse edildiği sürece sıkıntı yaratmamaktadır. Ayrıca, dışa açık büyümenin ve bunun sonucunda cari açıklar vermenin başka bir alternatifi olmadığı ve ithal ikameci sistemin 1970'lerin sonunda tıkanma noktasına geldiği de ifade edilir. Bu anlayışa göre, Türkiye ekonomisi dış açıklar verse de bu politikalar alternatifsizdir ve 1980'lerden itibaren gerekli olan politika değişiklikleri yapılmamış olsaydı içinde bulunduğumuz durum çok daha olumsuz sonuçlar içerirdi. Söz konusu iddiaların temel noktasını ise dış açıkların sürdürülebilir olması oluşturur. Finanse edildiği sürece dış açıklar bir sorun teşkil etmez ve endişelenecek bir nokta bulunmaz. Dış açıklar ve rekabet bu yeni libe-

ral ortamın yani küreselleşme sürecinin doğal bir etkisidir; ithal ikameci sistemin düşünce yapısı ile bu kavramları sorgulamak anlamsızdır. Ayrıca dış açık verilse bile ithal malların ülkeye girişi toplumsal refahı da artırmaktadır. Korumacılık duvarlarından mahrum bırakılmış yerli sanayinin kalitesiz malları yüksek fiyatlara satması artık mümkün olamaz, tüketici de daha kaliteli ve çeşitli malı daha ucuz fiyata alabilmektedir. Sonuç olarak bu durumdan şikâyet edenler küresel rekabete kendini hazırlamamış olan verimsiz üreticilerdir; ülke ekonomisinin bu verimsiz üreticilerden kurtulması ve kaynaklarını daha verimli alanlara kaydırması da bir zorunluluktur.

Aynı görüşe göre gerekli mikro reformların yapılması ile uzun dönemde daha verimli üretim olanaklarının doğması ile uluslararası piyasalar için gerekli olan rekabet gücü de oluşturulacak ve bu açıklar da ortadan kalkacaktır.⁴

Bu görüşlere iki temel itiraz olabilir. Öncelikle, Tablo 1.B’de de görüldüğü gibi, cari açık istikrarlı bir biçimde devam etmemekte, bu açığın GSYİH’ye oranında 2000’li yıllarda endişe verecek ölçüde bir artış gözlemlenmektedir. Dış açıklar vererek ekonomik faaliyetin sürdürülebilirliği gittikçe zorlaşmaktadır. 1980-2000 yılları arasında cari açığın GSYİH’ye oranı sadece 1993 yılında yüzde 3’ün üzerine çıkmış, bu durum ise bir sonraki yıl ortaya çıkan finansal krize zemin hazırlamıştır.

İkinci olarak da dış açıkların sürdürülebilirliğine göz atmak gerekmektedir. Basit bir bilanço hesabı olması nedeniyle ödemeler dengesinin toplamı daima sıfır olmak zorundadır. Yani cari açıkların olması durumunda bu açık sermaye ve finans kalemlerinde gösterilen para girişleriyle dengelenmek zorundadır.⁵ Temel olarak, ülke ekonomisinin dışarıya sattığı mal ve hizmetler dışarıdan aldığı için altında kalırsa Finans hesabında bulunan doğrudan yabancı yatırımlar, portföy yatırımları ve diğer kalemler ile bu açığı finanse etmesi gerekmektedir. İşte Türkiye ekonomisinin 1980’lerin başından itibaren yaptığı da budur ve ekonomi dışarıya karşı net yükümlü hale gelmiştir.

4 Ancak sıklıkla bahsi geçen bu mikro reformların ne olduğu ve nasıl gerçekleştirileceği konusunda net bir açıklama bulunmamaktadır. İş idaresi, üretimin yeniden örgütlenmesi, bürokrasinin etkisinin azaltılması, emek piyasasındaki verimsizliğin ortadan kaldırılması, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarının yapılması gibi genel beklenti düzeyinde iddialar mevcuttur. Ancak özellikle de Ar-Ge gibi yatırımların nasıl ve kim tarafından yapılacağı belli değildir.

5 Bunlara ek olarak net hata ve noksan hesabı istatistikî hataları ve kaynağı gösterilemeyen para hareketlerini, rezerv hesabı da merkez bankasının rezervlerindeki değişimi gösterir. Rezerv hesabındaki positif sayılar rezerv erimesini negatif sayılar ise rezerv birikimini gösterir.

Artan cari açığın sürdürülebilir olup olmadığını anlamak için de Ödemeler Dengesi'nin Finans Hesabı'nın ayrıntılarına bakmak gerekmektedir. Bu kalemler Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Finans Hesabı
(GSYİH'ye oranı, %)

	Doğrudan Yatırım, net	Portföy Yükümlülükler net	Diğer Yatırımlar ve Yükümlülükler, net,				
			Genel Merkez	Hükümet, net	Bankalar, net	Diğer Sektörler, net	Toplam
1984	0.2	0.0	7.0	1.6	0.3	2.9	2.3
1985	0.1	0.0	2.1	1.1	-1.0	-0.1	2.1
1986	0.2	0.2	3.3	0.4	0.1	1.1	1.7
1987	0.1	0.4	3.9	1.4	0.3	1.7	0.5
1988	0.4	1.3	0.4	-0.5	-0.6	1.0	0.4
1989	0.6	1.4	-1.9	-0.5	-2.2	0.6	0.2
1990	0.4	0.5	2.4	-0.6	-0.3	2.0	1.2
1991	0.6	0.5	0.9	-0.6	-0.1	2.0	-0.3
1992	0.6	2.5	3.4	0.1	-1.0	2.9	1.4
1993	0.4	2.8	6.1	0.6	-1.2	4.3	2.4
1994	0.5	0.8	-8.3	1.1	-2.3	-7.3	0.2
1995	0.6	0.7	2.6	1.0	-1.3	1.3	1.5
1996	0.5	1.8	2.0	0.8	-1.2	0.9	1.5
1997	0.6	1.6	4.4	0.6	-0.8	1.7	2.9
1998	0.7	-1.7	4.1	0.3	-0.8	2.1	2.5
1999	0.8	2.7	3.2	-0.1	-1.1	2.4	1.9
2000	0.9	1.1	6.2	0.3	0.1	2.7	3.2
2001	2.7	-2.0	-8.1	0.5	-1.4	-6.8	-0.4
2002	0.7	2.0	1.3	0.7	-0.4	-1.4	2.4
2003	0.9	2.2	2.3	0.2	-0.9	1.0	1.9
2004	1.2	3.6	7.1	-0.1	-0.4	3.9	3.7
2005	3.0	4.4	5.8	-0.2	-0.6	2.9	3.7

Kaynak: TCMB Genel Veri Dağıtım Sistemi, www.tcmb.gov.tr

Cari açığın, sürdürülebilir olmasının en istikrarlı yolu yabancı yatırımcıların doğrudan yatırımlar üzerinden açık veren ülkeye yatırım yapması, yani üretim faaliyetlerine girmesidir. Ülkeye üretim yapmak için gelen yabancı sermaye bir taraftan istihdam sağlarken diğer taraftan da bu sermayenin bir kriz anında çıkma riski düşüktür. Aynı durum portföy yatırımları ve diğer yükümlülükler için geçerli değildir. Özellikle portföy yatırımı ile ülkeye giren yabancı sermaye, hisse ve borç senetleri alarak, parasına kısa dönemde kâr elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu ka-

lem üzerinden ÷lkeye giren sermaye miktarı ise istikrarlı olmaktan uzaktır. Çok kısa bir süre içinde borsaya ya da bono piyasasına girerek bu menkul değerlerin fiyatlarını hızlı bir şekilde yükseltebileceği gibi belirsizliğin hakim olmaya başladığı bunalım dönemlerinde yine hızlı bir biçimde çıkarak hem fiyatlar ile faizleri hem de döviz kurunu hızla değiştirerek makroekonomik dengeleri alt üst edebilir. Diğer yükümlölükler ise büyük ölçüde sektörlerin yurtdışından elde ettiği borçları yansıtmaktadır.

Bu bilgiler ışığında yabancı sermaye girişinin bileşenlerine bakıldığında doğrudan yabancı yatırımların beklenen finansmanı sağlamadığı görülecektir.⁶ Türkiye ekonomisi yabancı yatırımcıları üretim amacıyla ÷lkeye çekmekte yapılan onca reforma rağmen başarılı olamamıştır. Bu nedenle de artan açıklarını kapatmanın tek yolu kısa dönemli kâr arayan istikrarsız sermayenin ÷lkeye çekilmesi olmuştur. Bu nedenle borsa ve bono piyasaları Türkiye ekonomisinin dış açıklarını karşılamak için gerekli olan dış finansmanı sağlamaktadır. Diğer taraftan gerek bankacılık sektörünün gerekse de bankacılık dışı özel sektörün diğer dış yükümlölükleri hızla artarak portföy yatırımlarını geçmiştir.

Cari açığın sürdürülebilirliği noktasına geri dönecek olursak, bu açığın sürdürülebilmesi için ÷lke ekonomisinin kısa dönemli sermaye girişleri için cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Son yıllarda gerek devlet gerekse de özel sektör eliyle yapılan bütün değişiklikler bu amaca hizmet etmek durumundadır. Cari açığın kontrol altına alınamaması ve artış hızını yükseltmesi bu ihtiyacı artırmaktadır. Yabancı sermayenin ilgisini çekebilmek için de istihdam ve yatırım gibi amaçlar göz ardı edilmekte daha fazla dış kaynağı bulmanın yollarını bulmak gerekmektedir. Son yıllarda uygulanan enflasyon hedeflemesi, maliye politikaları, özelleştirmeler ve sosyal politika değişiklikleri bu ihtiyaç çerçevesinde şekillenmektedir.

Kısa dönemli yabancı sermaye girişini sağlayabilmek için menkul değerlerin Türkiye'deki getirilerinin dış dünyadakilerine oranla daha yüksek olması gerekmektedir. İstikrarlı, gelişmiş ekonomilerden gelen yabancı sermayeyi Türkiye'ye getirmenin öncelikli yolu, özellikle bono faizlerinin bu ÷lkelerdekine kıyasla daha yüksek olmasıdır. Ancak yüksek faiz oranları yatırımları ve hatta tüketim harcamalarını da kısıtlayacaktır. Ancak tam da bu noktada gerek bankacılık sektörü

6 Elimizde yeterli veri olmamasına rağmen, güncel basından takip edilebileceği gibi, 2005 yılından itibaren özelleştirme yoluyla doğrudan yatırımların da bir artış izleyeceği muhakkaktır. Ancak özelleştirme yoluyla elde edilen yabancı sermaye girişi bir sefere mahsustur. Diğer taraftan da özelleştirme ile yapılan yeni üretim ve istihdam olanakları sağlamak değil varolanın mülkiyetinin değişmesidir.

gerekse de diğ er özel sektör kuruluşları yurtdış ından daha düşük faiz oranlarından borçlanarak bu sıkıntının üstesinden gelebilir. Bankacılık sektörünün son yıllarda, özellikle de tüketici kredileri ile kredi kartlarını hiç görölmemiş bir seviyeye çıkarabilmesinin sebebi de dışarıdan elde ettiğ i kredilerdir. Bankaların bu türden yükümlölükleri yine Tablo 2’de de görölmemektedir. Bu sektör yurtdış ından borçlandığ ının faiz oranının üzerine bir kâr marjı ekleyerek iç piyasalarda borç verebilmektedir. Diğ er taraftan bankacılık dış ı diğ er özel sektör de yurtdış ından döviz cinsinden borçlanabilmiştir.

Bu tür borç ilişkilerinin devam edebilmesi için de kur riskinin en aza indirilmesi yani Yeni Türk Lirası’nın (YTL) yabancı para birimleri karşısında değ erinin düşmemesi gerekmektedir. Dışarıdan döviz cinsinden düşük faizle alınan bir borç iç piyasada YTL’ye çevrilerek yüksek bir getiri sağlanabilir daha sonra yeniden elde edilen gelir döviz e çevrilir ve dış yükümlölük kapatılabilir. Bu işlem portföy yatırımları için de gerçekleştirebilir. Ancak YTL’nin değ er kaybetmesinin önüne geçebilmek için de öncelikli olarak enflasyonun düşürölmesi gerekmektedir. Türkiye’nin bütün ekonomik sorunlarını bir kenara bırakarak sadece ve sadece enflasyon üzerinde yoğunlaşmasının sebebi de işte bu artan dış yükümlölükleri sürdürmektir.

Ancak bu politika seçiminin kendisi de ciddi sıkıntılar içermektedir. Son yıllarda bu sayede kolay yoldan dış kaynak bulunabilmesinin temel sebebi gelişmiş ülke ekonomilerinin ekonomik yavaşlamaya bağı lı olarak faiz oranlarını düşük tutmasıdır. Bu ülkelerde enflasyonun artması ile birlikte faiz oranlarının yükselmesi durumunda Türkiye’nin de faizleri daha da artırması gerekebilir; bu durum ise dış borçların katlayarak artmasına ve sürdürülebilirliğ in ortadan kalkmasına yol açabilir. Böyle bir olasılığ ın gerçekleşmesi durumunda ise eldeki yabancı sermayenin de yurtdış ına kaçışı ile YTL çok hızlı bir biçimde değ er kaybederek gerek fiyatlar gerekse de faiz oranları astronomik seviyelere çıkabilir. Bu olasılığ ın 1994 ve 2000-2001 yıllarındaki krizlere göre daha sert olabileceğini söylemek gerekir. Gerek dış yükümlölükler gerekse de özel sektör ile tüketici borçlarının tarihindeki en yüksek seviyelere çıkması bu kanıyı güçlendirmektedir.

Bu karamsar senaryo ülke içindeki bir politik istikrarsızlıktan, uluslararası piyasalarda ortaya çıkabilecek bir değ iş iklikten ya da Türkiye’nin dış yükümlölüklerinin ile ilgili genel kanının değ iş mesinden kaynaklanabilir.

Sonuç Bilançosu

Türkiye ekonomisinin 1980'den itibaren uyguladığı ihracata dayalı büyüme modeli çoktan iflas etmiştir ve şimdiki modelin adı aslında dış kaynak ile günü kurtarmaktır. İster ekonomik büyüme isterse de ekonomik kalkınma olsun bu tür kapsamlı politikalar çoktan bir kenara bırakılmıştır. Uygulanan ekonomi politikalarının tek amacı kısa dönemli kâr arayan spekülâtif yabancı sermayeyi ülkeye çekmektir. Bugünün belli başlı iki ekonomi politikası olan enflasyon hedeflemesi ve buna bağlı olarak uygulanan mali disiplin sadece bu amaca hizmet eder.

Enflasyon oranının düşmesi ülke ekonomisi için elbette ki faydalıdır. Ancak burada enflasyonun ne pahasına ve ne kadar süreliğine düşürüldüğünün de altını çizmek gerekmektedir. Hepsinden önemli olarak da artan işsizlik ve düşen reel ücretler üzerinden bu maliyetin toplumun hangi kesimlerine çıktığını görmek gerekir.⁷ Diğer taraftan da vergi gelirlerinin KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilere dayanması vergide adaletsizliği körüklemekte bu sayede elde edilen gelirler ve yapılan tasarruflarla bulunan kaynaklar faiz ödemelerine aktarılmaktadır.⁸

Ancak kesin olan bir şey vardır ki bu politikalar yabancı sermaye bağımlılığını ve sonucundaki ekonomik kırılganlığı azaltmamakta tam tersine günden güne artırmaktadır. Depremleri ancak felaketler ertesinde hatırlayan iş bitirici zihniyetin ekonomik kırılganlığı görebilmesi için de yeni bir finansal yıkım gereklidir.

Bu politikaların savunucuları dahi söz konusu politikalara daha ne kadar devam etmek gerektiği konusunda bilgi sahibi değildir. Sürdürülen ekonomik politikalar ile kamu açıklarının gelecekte bir gün kapanacağını, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye reel yatırım yaparak istihdam sağlayacağını ve dış rekabet gücünü artıracığını umut etmektedirler. Ancak bu tür toz pembe rüyalar dalarken ister Türkiye kaynaklı olsun ister dış kaynaklı olsun herhangi bir ekonomik ya da siyasal istikrarsızlık yabancı sermayenin çıkışına yol açabilir ve ülke ekonomisi 2001 krizinden daha kötü bir noktaya savrulabilir. Yüzde 18 civarında bulunan bono faizleri tekrar binlik seviyeleri zorlayabilir, enflasyon ve işsizlik bir kez daha tırmanışa geçebilir ve son altı yılda elde edilen "başarılar" bir günde buharlaşıp yok olabilir.

7 İstihdam-ışsizlik ve reel ücretler için bakınız: Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950-2004, DPT, www.dpt.gov.tr.

8 Yine bakınız: Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950-2004, DPT, www.dpt.gov.tr.